OVER DE HERKOMST VAN DE NAAM ACANTHOCARDIA SPINOSA

door

Henk K. Mienis

De vraag waar de naam Acanthocardia spinosa (Solander, 1786) zo plotseling vandaan is gekomen (zie het naschrift van Verduin bij de determinatietabel van de Cardiidae in CB 187) is niet zo moeilijk te beantwoorden.

De auteursnaam Solander, 1786, slaat op de anoniem uitgegeven verkoopscatalogus van het Portland Museum. Het auteurschap van dit werk "A catalogue of the Portland Museum, lately the property of the Duchess Dowager of Portland ...", is in het verleden toegeschreven aan George Humphrey (?1745-1830), een Londense handelaar in curiosa en schelpen. Later, echter, nam men aan dat Daniel Solander (1733-1782) het werk had samengesteld, daar veel nieuwe namen in dit werk door een S. worden gevolgd. Dance (1962) heeft echter bewezen dat noch Humphrey noch Solander maar de Rev. John Lightfoot het auteursrecht van deze catalogus toekomt. Deze verwarring wat betreft de auteur heeft er wel toe geleid dat diverse molluskensoorten die voor het eerst in de Portland Catalogue zijn beschreven, in de latere literatuur zijn toegeschreven aan Humphrey, 1786, Solander, 1786 en Lightfoot, 1786. De laatste verwijzing is dus de correcte, hetgeen in ons geval betekent: Acanthocardia spinosa (Lightfoot, 1786). Lightfoot beschreef deze hartschelp op pagina 105 als volgt:

" 2297 Four fine Bivalves from the Mediterranean, viz. Arca pilosa, Ostrea Jacobaea, L., Mactra oblongata, and Cardium spinosum, S. the last figured in Favanne 52.A.2."

Deze verwijzing naar een afbeelding in het werk van Favanne maakte de naam geldig. Dillwyn (1817: 115) vermeldde deze soort ook als Cardium spinosum, en verwees daarbij niet alleen naar de Portland Catalogue en Favanne, maar ook naar diverse andere oudere werken waar deze soort wordt afgebeeld. Pas twee jaar later beschreef Lamarck deze soort als Cardium erinaceum.

Na 1819 verdwijnt de naam C. spinosum geheel van het malacologische toneel, totdat zij weer opduikt in een lijst van geldig beschreven namen in de Portland Catalogue, uitgegeven door Iredale (1916). In 1921 wordt Cardium spinosum opnieuw genoemd in een lijst van geldige Portland Catalogue namen. In dit werk van Dall wordt C. spinosum ten onrechte beschouwd als een synoniem van Cardium echinatum Linnaeus, 1758.

Het was Smith (1945: 30) die Lightfoot's soort voor het eerst in het genus Acanthocardia opvoert: Acanthocardia spinosa Solander, waarbij hij dus ten onrechte Solander als auteur beschouwt. Smith's zienswijze wordt daarna gevolgd door Nordsieck (1969: 105), Pavia & Demagistris (1971: 98), Parenzan (1974: 219) en tenslotte ook in de uitgebreide monografie betreffende de Cardiidae door Fischer-Piette (1977), die Acanthocardia spinosa afbeeldt door middel van het type-exemplaar van Cardium erinaceum!

Hoewel de naam Acanthocardia spinosa (Lightfoot, 1786) dus betrekkelijk laat weer op het toneel is verschenen, kunnen we niet zeggen dat deze soortnaam bijna niet in gebruik is gekomen. Vooral door het voorkomen van deze naam in de populaire handboeken van Nordsieck en Parenzan en in de monografie van Fischer-Piette zal het niet lang meer duren of iedereen zal over Acanthocardia spinosa spreken, terwijl de naam A. erinacea in het verdwijnhoekje zal geraken. Waar we echter meer aan zullen moeten wennen, is het gebruik van Lightfoot als de auteursnaam. Kort samengevat kan ik het dus niet eens zijn met Verduin om de naam Acanthocardia spinosa (Lightfoot, 1786) maar te vergeten.

LITERATUUR

DALL, W.H., 1921. Molluscan species named in the Portland Catalogue, 1786, part II. Foreign species. The Nautilus, 34: 124-132.

DANCE, S.P., 1962. The authorship of the Portland Catalogue (1786). J. Soc. Bibliog. Nat. Hist., 4(1): 30-34.

DILLWYN, L.W., 1817. A descriptive catalogue of recent shells, arranged according to the Linnaean Method; with particular attention to the synonymy, 1. 580 pp. London.

FISCHER-PIETTE, E., 1977. Révision des Cardiidae (Mollusques Lamellibranches). Mém. Mus. Nat. d'Hist. Nat., N.S., Série A, Zool., 101: 1-212.

IREDALE, T. 1916. Solander as a conchologist. Proc. malac. Soc. London, 12(2-3): 85-93.

LAND, B., 1979. Determinatietabel van de meest bekende recente Europese Cardiidae (Hartschelpen), met Naschrift van A.Verduin. CB Ned. Malac. Ver., 187: 873-875.

LIGHTFOOT, J., 1786. A catalogue of the Portland Museum, lately the property of the Duchess Dowager of Portland, deceased: which will be sold by auction, by Mr. Skinner & Co. on Monday the 24th of April, 1786, and the thirty-seven following days, at twelve o'clock ... 194 pp. London.

NORDSIECK, F., 1969. Die europäischen Meeresmuscheln (Bivalvia). 256 pp. Stuttgart.

PARENZAN, P., 1974. Carta d'identità delle conchiglie del Mediterraneo, 2. Bivalvia, 1. 277 pp. Taranta.

PAVIA, G., & L. DEMAGISTRIS, 1971. Cardiacea del Pliocene Medio e Superiore dell'Astigiano. Conchiglie. 7(7-8): 94-112.

SMITH, L.C., 1945. Notes on the family Cardiidae. Occ. Papers Mollusks, 4: 29-32.

Na deze voortreffelijke uiteenzetting vrees ik dat ik het ook niet meer met Verduin eens kan zijn.

A.V.